

Studiu introductiv

**Influența dreptului francez asupra conștiinței
juridice a marelui jurist român Vespasian V. Pella**

Anul 1920, Paris. Tânărul Vespasian V. Pella, finalizase studiile juridice la Iași (1917) și publicase deja două lucrări importante: studiul *Cercetări asupra sentimentului de apărare a speciei*¹ (în 1915, la doar 18 ani) și *Delicte îngăduite* (1919), volum premiat și prefațat de Rectorul Universității ieșene, profesorul Iulian Teodorescu, care nota:

„Lucrarea în sine, reprezintă o muncă încordată și de îndelungată vreme; iar cunoștințele autorului atât în domeniul filosofiei cât și al dreptului ne dau dovada unor studii serioase și profunde în disciplina științelor juridice și ne face să întrevădem și alte opere tot atât de atrăgătoare”.

Așteptările profesorului sunt împlinite în Franța, unde V.V. Pella semnează: *Les principes généraux de l'amnistie, L'esprit de corps et les problèmes de la responsabilité pénale și Le délit de spéculation illicite*². Prima lucrare, așa cum autorul însuși o prezintă, este „conferință de agregare”³, cea de-a doua este „o lucrare în domeniul criminalității colective, elogios recenzată în *Revue Pénitentiaire*”⁴, următoarea fiind „prima monografie completă ce

---

¹ V.V. Pella, *Cercetări asupra sentimentului de apărare a speciei*, București, Institutul de Arte Grafice „Speranța”, 1916.

² Lucrări apărute la Édition E. Sagot & Cie, Paris, 1920.

³ Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, Doc. 422, pp. 1-13.

³ *Id.*

⁴ *Id.*

s-a scris asupra delictului de speculă ilicită⁵, prefațată de marele penalist francez, profesorul Alfred le Poittevin.

În același an, tot la Paris, publică *Des incapacités résultant des condamnations pénales en Droit international public*⁶. Așa cum reiese din lista lucrărilor științifice depusă la Facultatea de Drept a Universității din Iași⁷ și această lucrare a fost susținută în cadrul conferințelor „de agregare”⁸ pentru învățământul superior din Franța și apreciată de profesorul Emil Garçon. „*Incapacitățile...*”, adnotează Pella în lista menționată, „reprezintă una din cele mai complexe lucrări, puse în lumină de prefața profesorului Garçon și de recenzia marelui penalist Antoine Pillet⁹ impresionat de „zelul meritoriu” al autorului care” cunoaște perfect operele înaintașilor și le expune fără să le critice”, care „adoptă totdeauna soluțiile ce relevă un spirit moderat, opus celor radicale, conștient că dreptul e o permanentă tranzacție”¹⁰.

Deși sursele românești de documentare¹¹ (foarte puține) prezintă această operă ca fiind teza de doctorat a lui Pella, pe pagina de

---

⁵ *Id.*

⁶ Université de Paris, Librairie Sirey, 1920.

⁷ Biblioteca Centrală Universitară Iași, Doc. 422, p. 2, titlul 3.

⁸ Concursurile naționale de agregare (d'agregation) se organizează în învățământul superior francez pentru selectarea, din rândul celor care au obținut diploma de „doctor” într-un domeniu științific, a viitoarelor cadre didactice (din lat. *venia legendi*, care conferă dreptul de a ține prelegeri și *venia docendi*, care presupune abilitarea în învățământul superior). Primele concursuri datează din 1840 (pentru facultățile de științe și litere) și din 1855 (pentru facultățile de drept). În prezent, a doua treaptă a concursului de agregare este destinată persoanelor care au diploma de abilitare (habilitation) pentru a coordona cercetarea științifică în cadrul școlilor doctorale.

⁹ A. Pillet, *Des incapacités résultant des condamnations pénales en droit international*, en *Revue Politique et Parlementaire*, août 1920, p. 304.

¹⁰ Gh. Sbârnă, *Vespasian V. Pella în slujba științei dreptului și a cauzei păcii*, apărută sub egida Fundației Europene Titulescu, Ed. Karta-Graphic, Ploiești, 2011, p. 7.

¹¹ *Id.*

gardă apare mențiunea că autorul este Doctor în Drept al Universității din Paris și că lucrarea este elaborată în cadrul conferințelor de agregare menționate. De altfel, din cercetarea arhivelor Facultății de Drept din Paris și a documentelor existente la Biblioteca Națională a Franței nu am putut deduce calitatea lui Pella de doctorand al profesorului Émile Garçon în acea perioadă. Cert este că în cadrul Conferințelor de agregare Pella se bucură de apreciere academică și de o excepțională relație profesor-discipol. Émile Garçon (1851-1922), profesor de Drept penal și legislație penală comparată la Universitatea din Paris, a reprezentat un model pentru tânărul Pella, lucrările acestuia dovedind erudiție și, ca în cazul marilor juriști francezi, depășind cadrul tehnic al discursului juridic, făcând loc metaforei și încadrându-se într-o perfectă *elegantia juris*. Astfel, titlurile lucrărilor semnate de acesta vorbesc de la sine: *Un prinț fiziocrat german și corespondenții săi, marchizul de Mirabeau și du Pont de Nemours*¹², *Pedepsele nedezonorante*¹³, *Crima în relațiile cu teatrul și literatura*¹⁴.

Prefața profesorului Garçon la lucrarea lui Pella, ilustrează perioada zbuciumată în care au avut loc conferințele, perioadă marcată de război și de pierderi umane. Alături de străluciți studenți francezi care deja reușiseră să confirme, înainte de sacrificiul suprem, calitățile lor profesionale (prin ocuparea unor posturi în universități sau în magistratură) este menționat românul Vișoiu Cornățeanu¹⁵, licențiat în Drept și în Medicină în Franța

---

¹² Titlul original: *Un Prince allemand physiocrate et ses correspondants, le marquis de Mirabeau et du Pont de Nemours*, Paris, 1895.

¹³ *Des Peines non déshonorantes*, Paris, 1896.

¹⁴ *Du crime dans ses rapports avec l'Art dramatique et la littérature*, Paris 1922.

¹⁵ Ioan Vișoiu-Cornățean. Numele său apare în *Revista de Drept Penal și Știință Penitenciară* unde, a îndeplinit funcția de secretar de redacție (alături de Ioan Tanoviceanu care era Redactor-șef) până în 1916 când publicația își

care „*părea că trebuie să devină un maestru al Dreptului penal la cel mai înalt nivel științific*” la Universitatea din București¹⁶. Convins de importanța luptei României alături de Franța, patriot și om al datoriei, ajunge pe front și moare „*lovit de tifos, victimă a datoriei sale, pentru cauza tuturor popoarelor libere*”. Deși în România de azi sunt destul de puține informații despre Vișoiu Cornățeanu, se cuvine să menționăm lista lucrărilor existente la Biblioteca Academiei Române¹⁷: „*Du maximum et du minimum comme principe de la loi agraire du 23 décembre 1907 et de l'opportunité d'une caisse rurale en Roumanie*” (teză de doctorat susținută la Paris în 1906), „*Essais d'une théorie juridique et médico-légale de la préméditation criminale*” (teză de agregare, Paris, 1910, prefațată de Émile Garçon), „*La mort par inhibition*” (Paris, 1906, prefațată de P. Brouardel).

Vespasian V. Pella, este prezentat de mentorul său ca un „*oaspete asiduu în camera noastră de lucru*” care „*a participat și la conferința de titularizare unde deținătorii unui titlu de doctorat din cadrul institutului nostru se pregătesc pentru predarea dreptului*”, oaspete care stăpânește foarte bine limba lui Molière. Totodată, profesorul amintește că tema conferinței lui Pella a fost tratată de mai tânărul coleg de la Paris, Louis Hugueney¹⁸ într-un

---

încetează prima perioadă de apariție odată cu intrarea României în război. A se vedea Revista de Practică Penitenciară, Istoric, <https://anp.gov.ro/revista-de-practica-penitenciara/istoric/> (accesat la 30.07.2025).

¹⁶ Numele său apare pe pagina Muzeului Universității intitulată *Cadrelle didactice de la Universitatea din București existente în 1916 ordonate după anul declarării drept cadru didactic, în 1912*. <https://muzeu.unibuc.ro/ro/cadrelle-didactice-ale-universitatii-din-bucuresti-existente-in-1916-ordonate-dupa-anul-declararii-drept-cadru-didactic/> (accesat la 31.07.2025).

¹⁷ Bibliografia Națională Retrospectivă <https://old.biblicad.ro/> (accesat la 30.07.2025).

¹⁸ Louis Jean Marie Hugueney (1882-1970), profesor de Legislație și procedură penală la Facultatea de Drept din Paris. În 1925, când Pella este

articol¹⁹ și că punctele lor de vedere se completează într-un domeniu (încă) obscur și controversat.

Structura și problematica tezei pelliene

Structurată în două părți (conținând patru capitole), inedita teză a lui Pella constituie o provocare științifică. Incapacitățile și decăderile pe care le are în vedere sunt, „pedepse privative de drepturi”: degradarea civică, interdicția legală, interzicerea anumitor drepturi civice, civile și de familie și moartea civilă. Deși rezultă din condamnări penale și conferă eficacitate unor sancțiuni sau asigură executarea acestora, aceste incapacități pot fi, în același timp, măsuri de protecție a patrimoniului persoanei condamnate (aflată în imposibilitate de a-și administra bunurile) dar și măsuri care vor avea ca efect interzicerea exercițiului sau beneficiului anumitor

---

nominalizat la Premiul Nobel pentru pace (după discursul istoric și publicarea lucrării *Criminalitatea colectivă a statelor și dreptul penal al viitorului* (*La criminalité collective des États et le Droit pénal de l'avenir*), acesta se va număra printre cele 50 de personalități care au semnat scrisori de susținere în cadrul unei dezbateri doctrinare (numită anchetă internațională) fără precedent, cu privire la războiul de agresiune. Pentru frumusețea textului, reproducem un fragment din *laudatio*: „sărbătorim la gândul că această nobilă carte, această lucrare coordonată de știință, cu îndrăzneală și răbdare, a germinat pe această colină inspirată unde am glorificat pe Sfânta Geneveva pentru a fi oprit barbarii. Să credem în întreaga istorie care demonstrează rolul și virtutea pacificatoare a Dreptului penal. *Ex praeterito spes in futurum!* Și, dacă căutăm judecători pentru Curtea chemată să îndeplinească înalta misiune de a pedepsi aspru crimele națiunilor, declarăm direct că nu există în lume un profesor de Drept penal care să aibă mai multe titluri pentru a fi numit judecător, decât domnul Pella!”. Fragment din *Criminalitatea colectivă a statelor și dreptul penal al viitorului* (traducerea A. Ciucă, A. Gentimir, R. Boca), Ed. Hamangiu, 2017, pp. 55-56.

¹⁹ Louis Huguency, *Des incapacités et décheances en Droit pénal international*, în *Revue de Droit international privé et de Droit pénal international*, 1909-1910.

drepturi. Interesat, *avant la lettre*, de drepturile omului și de aspectele morale ale represiunii penale, Pella încearcă să răspundă unor întrebări dilematice privind teoriile (ne)recunoașterii hotărârilor penale pronunțate în străinătate, fundamentate pe principiile suveranității și personalității legilor în materie de stare și capacitate a persoanei. Așa cum mărturisește autorul, scopul lucrării este acela de a „ști dacă incapacitățile rezultând din condamnările penale sunt teritoriale, dacă ele urmează regulile teritorialității absolute care se aplică în ce privește pedepsele privative de libertate și pecuniare sau dacă, ținând cont că, în realitate, aceste decăderi și incapacități nu necesită nicio executare materială, pot fi asimilate, în ceea ce privește efectele extrateritoriale, incapacităților pronunțate prin legile civile”.

Prima parte a tezei este axată pe analiza incapacităților rezultând dintr-o condamnare penală pronunțată împotriva unui național în temeiul dreptului internațional. Pentru a identifica efectele extrateritoriale ale unei sentințe penale pronunțate împotriva unui național, autorul propune exemplul unui francez care, după ce a fost judecat, condamnat și a executat sentința pentru săvârșirea unei fapte penale, aflat în Belgia, se poate afla sub imperiul a trei sisteme juridice: cel tradițional (potrivit căruia incapacitățile rezultate dintr-o condamnare penală franceză nu-l urmăresc pe francez în străinătate deoarece s-ar aduce atingere principiul teritorialității legii penale și principiul independenței suveranităților), cel potrivit căruia incapacitățile rezultate din condamnare care modifică statutul personal urmăresc persoana (ceea ce ar presupune pierderea beneficiului de a exercita anumite drepturi care-i sunt interzise de statutul personal) și sistemul care admite teoria statutului personal chiar și pentru incapacități și decăderi. Cu rigoarea care-l caracterizează, Pella analizează fiecare

sistem, expune principiile și teoriile consacrate, formulează opinii personale, originale. Arată că „orice lege națională care ar putea, prin aplicarea sa, să reglementeze sau să modifice starea și capacitatea persoanei, trebuie să fie recunoscută în străinătate. Statutul personal este compus din totalitatea legilor naționale, indiferent de natura lor, care, în mod direct sau prin aplicarea lor, formează sau modifică capacitatea unei persoane. Când se admite statutul personal, când se recunoaște că persoana păstrează pretutindeni aceeași capacitate pe care o avea în patria sa, nu este practic să discutăm despre fiecare incapacitate, să identificăm originea și cauzele ei, prin stabilirea anumitor distincții între incapacitățile care derivă din legile civile și incapacitățile care decurg din aplicarea unei legi naționale represive”. Consultând jurisprudența, constată că aceasta rămâne fidelă teoriei tradiționale, refuzând recunoașterea incapacităților penale în afara teritoriului statului în care au fost pronunțate, chiar dacă aceste incapacități provin dintr-o hotărâre pronunțată în țara infractorului și prin aplicarea legii sale naționale.

Pella imaginează situații inedite și încearcă să formuleze răspunsuri pertinente, anticipând practic multe teme cu care ne întâlnim astăzi, când delocalizarea persoanelor și libertatea de mișcare sunt generatoare de raporturi juridice complexe.

În partea a doua a lucrării, urmărind să identifice efectele extrateritoriale ale incapacităților penale rezultate dintr-o hotărâre penală pronunțată împotriva unui străin, autorul analizează, pe rând, consecințele pe care străinul le va suporta în țara în care a fost condamnat (capitolul 1), cele suportate de străin în țara sa (capitolul 2) și cele care pot surveni pe teritoriul altor state (capitolul 3).

Problema incapacităților suportate de străin în țara în care a fost condamnat

Referitor la prima ipoteză (capitolul 1), Pella critică teoriile care susțin posibilitatea aplicării unor pedepse privative de libertate dar nu și a celor privative de drepturi unui străin pe motiv că starea și capacitatea aparțin legii naționale. Invocarea legii personale de către străini ar fi de natură să afecteze ordinea publică și securitatea națională a statului în care acesta este condamnat. Susținând teoria caracterului obligatoriu al legilor de ordine publică și al legalității pedepselor, Pella subliniază că incapacitățile și decăderile prevăzute de legile penale ale unui stat trebuie să fie pronunțate împotriva unui străin chiar dacă legea națională a acestuia nu prevede incapacități similare.

Problema incapacităților suportate de străin în țara de origine

Analiza realizată de Pella asupra incapacităților suportate de străin în țara sa (capitolul 2), este extrem de complexă și de riguroasă. Pornind de la exemplul ipotetic al unui francez condamnat în Belgia, în absența unor dispoziții exprese în codurile de procedură penală ale celor două state, autorul caută soluția în afara dreptului pozitiv francez, urmărind modul în care principiile efectului național al condamnărilor penale și al efectului universal al acestor condamnări au fost receptate, urmărind reperatele doctrinare și jurisprudențiale.

Eliminând de la început cazurile necontroversate (de pildă, cel al unui francez judecat în străinătate pentru o infracțiune care nu este prevăzută de legea franceză sau împotriva căruia incapacitățile și decăderile pronunțate nu există în Franța – cum ar fi condamnarea la moarte civilă pentru o infracțiune), Pella aprofundează

cercetarea asupra opiniilor existente. Prima întrebare este dacă francezul care a săvârșit o infracțiune în străinătate va suporta în țara sa de origine urmările condamnării penale străine. Opiniile *pro* sunt susținute de textele care recunosc autoritatea de lucru judecat a hotărârilor străine și de natura specială a incapacităților și decăderilor care, odată admise în țara infractorului, nu presupun o executare materială. Opiniile *contra* sunt fundamentate, pe de o parte, pe tăcerea legiuitorului care „se interpretează întotdeauna în favoarea acuzatului și, în cazul nostru, în favoarea condamnatului” și, pe de altă parte, pe principiile dreptului penal internațional, ale independenței suveranităților și ale teritorialității legii penale. Astfel, Pella afirmă că francezul condamnat în străinătate va avea, în Franța, statutul și capacitatea neafectate de hotărârea străină. În legătură cu argumentul conform căruia incapacitățile străine nu presupun un act de executare materială în țara de origine a condamnatului, el adaugă că o eventuală recunoaștere a efectului extrateritorial al incapacităților și decăderilor străine ar însemna o acceptare „deghizată a *exequaturului* în materie penală”. În același sens, în opinia lui, prevederea din art. 5 al Codului francez de procedură penală care recunoaște autoritatea de lucru judecat pentru hotărârile străine nu relevă voința legiuitorului de a recunoaște efectul hotărârilor penale străine cu privire la executarea pe teritoriul francez ci recunoaște autoritatea acestora ca o măsură de protecție, ca o garanție împotriva unei noi urmăriri penale.

Interesante sunt observațiile lui Pella cu privire la tendințele dreptului penal francez în acest domeniu. Pentru a le pune în lumină, acesta realizează un adevărat studiu axat pe legile speciale care au stabilit derogări de la principiul teritorialității (care interzic ca, în baza unor hotărâri străine, un francez să fie declarat incapabil în Franța). Legile franceze (de la acea epocă) privind alegerea judecătorilor consulari, legea privind organizarea învățământului

primar, cea a exercitării medicinei și noua lege militară fac obiectul acestui demers. Făcând legătura între legea referitoare la alegerea judecătorilor consulari²⁰ și declararea în străinătate a falimentului unui potențial candidat pentru o asemenea funcție (printr-o hotărâre comercială), ajunge la concluzia că încercarea „timidă și abilă de a recunoaște în Franța incapacitățile de natură penală, dar care rezultă dintr-o condamnare străină care nu are același caracter, constituie prima etapă a evoluției legislative, care va încerca treptat să îndepărteze principiul teritorialității absolute a pedepselor și să recunoască, cel puțin în ceea ce privește incapacitățile și decăderile, un efect universal hotărârilor penale”.

Examinând legile franceze de organizare a învățământului primar, de protecție a copiilor abuzați sau abandonați moral și decretul cu privire la disciplina Legiunii de onoare, Pella identifică o a doua tendință, prin care legiuitorul, aparent atașat „de principiile tradiționale ale teritorialității condamnărilor penale, a căutat să facă loc unor idei noi care admit extrateritorialitatea incapacităților și decăderilor penale, prin dispoziții abile”. Aceste dispoziții (care vizează imoralitatea profesorilor și comportamentul necuviincios, abuziv al părinților) iau în considerare o condamnare penală străină pronunțată împotriva unui francez care poate duce la o acțiune disciplinară în materie de educație sau la decăderea din drepturile părintești.

În același capitol, reflectând asupra necesității de a asigura „eficiența și generalizarea represiunii” invocă propunerile Congresului Penitenciar de la Paris din 1895: „Este de dorit ca naționalul condamnat pentru o infracțiune sau delict de drept comun în străinătate să suporte în patria sa aceleași decăderi, incapacități și interdicții pe care le-ar fi suportat dacă ar fi fost condamnat în patria sa. În stadiul actual al dreptului internațional, Congresul nu

---

²⁰ Legea privind alegerea judecătorilor consulari din 8 decembrie 1883.

cere ca aceste decăderi, incapacități și interdicții să fie rezultatul direct al sentinței străine, ci să fie pronunțate în urma unei acțiuni speciale de către instanțele din patria infractorului. [...] O astfel de acțiune va avea ca scop pedepsirea delincvenților internaționali, consolidarea și generalizarea represiunii, asigurarea acțiunilor inițiate ca reacție împotriva infracțiunii de drept comun la care trebuie să participe toate statele, fără a ține cont de faptul că infracțiunea a fost sau nu săvârșită pe teritoriul lor”. În același sens, indică opțiunea încheierii de tratate internaționale care să conducă spre uniformizarea dreptului penal.

Așadar, deși constată că sistemul tradițional al teritorialității absolute al hotărârilor penale primează, Pella observă o tendință de aplicare a principiul extrateritorialității hotărârilor penale din punctul de vedere al incapacităților și decăderilor penale și propune „ca mijloc sigur de a găsi o soluție” internaționalizarea sistemului penal prin încheierea de tratate pentru recunoașterea reciprocă a incapacităților penale pronunțate de jurisdicțiile statelor contractante.

Problema incapacităților suportate de străin într-un stat terț

În fine, situația incapacităților pe care străinul le va suporta în altă țară decât cea de origine sau cea a pronunțării hotărârii (capitolul 3), este abordată dintr-o altă perspectivă „deoarece nu se poate pune problema nici a statutului personal al persoanei, nici a încălcării unei legi de ordine publică care să permită declararea unei incapacități și decăderi în țara în care a fost condamnat”. Incapacitățile, *clauduntur territorio*, nu modifică statutul personal al persoanei. Chiar și în ipoteza existenței unui tratat de recunoaștere a incapacităților între două state, acesta ar fi inaplicabil câtă vreme străinul a săvârșit infracțiunea pe teritoriul unui stat terț. Lui Pella,